

©J.W. Cappelen AS 2002

Materialet på dette nettstedet er omfattet av åndsverkslovens bestemmelser. Det er lagt ut for at du skal kunne lese det på skjerm (+ ev. andre tilskattede utnyttelsesmåter). Uten særskilt avtale med Cappelen er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring utover dette bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Roy Jacobsen

FROST

DEL I

7

DET SOM HAR

SKJEDD TO GANGER

- Hvem er du? utbrøt faren og så ned på den nyfødte sønnen som ennå ikke hadde fått blodet tørket av det oppsvulmede fjeset, ikke fordi det her åpenbarte seg et uhyre, eller fordi det var et vanlig munnehell han pleide å møte sine barn med; ei heller skjulte det seg en forutanelse i utropet, om at denne sønnen skulle komme til å bli husket tusen år inn i fremtiden, kanskje så lenge det finnes mennesker som kan lese; ordene falt bare ut av ham, og de skulle bli husket og gjenfortalt gjennom hele guttens barndom, som en fortelling, eller et omen, om det da er mulig å skille det ene fra det andre:

- Hvem er du?

Torgest Torhallason ble født på gården Jorva på vestbredden av elven Hitarå der dalen åpner seg mot de glitrende sandslettene som på en klar dag kan føre blikket så sakte men sikkert ut i havet at det løser seg opp i uutholdelig lengsel, i det året som etter vår tidsregning må kalles 993 etter Kristi fødsel, eller året før, eller etter, og han var sønn av Torhalle som hadde stilt det merkelige spørsmålet, og Tordis; de var frie, men ikke særlig velstående bønder som ikke klarte å få flere enn to av de syv barna sine til å vokse opp, datteren Åslaug ved siden av Torgest, hun var to år eldre enn ham. Men det gikk ualminnelig tregt med denne sønnen, han så ikke ut til å ha andre hensikter med livet enn å ligge stille. Ikke interesserte han seg for lek eller lærdom da han bestem-

te seg for å stå opp heller, han begynte sent å snakke og så i åtteårsalderen ut som en tæringssyk femåring; så liten var han at de halverte navnet hans, så allerede fra nå av heter han bare *Gest*, den fremmede, men stort mer medgjørlig ble han ikke av den grunn.

Så skjedde det likevel et eller annet i *Gests* lille kropp. Han utviklet i løpet av en enkelt sommer en form for smidighet og hurtighet som overgikk jevnaldringenes, smatt elegant unna de fleste slag og spark som falt i hans retning, begynte å servere spydigheter, skar grimaser som om han var laget av dem og brydde seg ikke om hva folk syntes om ham, foruten foreldrene, som han senere, da han kunne uttrykke seg i noe mer enn enstavelsesord og banale idiomer, skulle komme til å skildre i hengivne vendinger som enkle, pålitelige og svært gudfryktige mennesker, enda de knapt hadde hørt om den Gud han da skal henvise til.

Dum var han visst heller ikke, for det var ikke det grep han ikke lærte seg i en håndvending, bare ved å etterligne andre, og særlig faren, som han fulgte som en klegg; han lærte å reparere seletøy og hus, kveer og båter, for Torhalle var smed og en dyktig håndverker som tok arbeid overalt i distriktet. Og han lærte snart å sette pris på denne underlige sønnen som han kunne peke for og si at sånn og sånn skal det gjøres, hvorpå det virkelig ble gjort. *Gest* fikk plutselig ord på seg for å være en ren trollmann, med kniv og øks, om ikke annet, for språket og oppførselen hans var det stadig mye å utsette på. Da han var sju, ga Torhalle ham en kniv i en forseggjort skinnslire, sydd med sølvtråder og som han selv hadde skåret et enkelt bladmønster i, han kalte den Odinkniven, fordi - påsto han - den enøyde guden hadde brukt den til å risse ut Hitådal i jordens overflate så en elv kunne renne gjennom den og gjøre den fruktbar for mennesker og dyr. Og *Gest* begynte å skjære ut små figurer i tre, fugle- og dyrehoder og også mønstre som han selv fant på, noen plantelignende flet-

9

ter som faren kalte ormebol, i et rosende tonefall, for han ble mer og mer imponert over denne sønnen som plutselig kunne mer enn han lærte ham - hvor kommer det fra? spurte han seg, som et ekko av setningen som slapp ut av ham da gutten ble født.

Men på ett punkt skiltes de ad, og det gjaldt synet på de gamle gudene, som Torhalle likte å snakke om, men som *Gest* - i motsetning til søsteren *Åslaug* - ikke interesserte seg for, med ett unntak, *Balder*, guden som ikke gjorde en mus fortredd, men som likevel ble drept ved en misforståelse, av sin egen bror, for *Balder* rakk å få en sønn innen han led

denne tragiske død, han het Forsete, og til Forsete kunne alle de komme som ikke klarte å holde fred i verden, Forsete var lykkens, fredens og rettferdighetens gud.

Men Gest fortsatte å skjære grimaser når faren fortalte, og flirte meningsløst med munnen åpen når det kom til det punkt at alle ting, både levende og døde, skulle gråte over Balders død, og Torhalle spurte om sønnen ikke forsto hva han sa:

- Jo jo, sa Gest og flirte videre. Så Torhalle spurte om han husket hva Balders skip het.

- Ringhorne, sa Gest. - Det skulle frakte Balder ned til Hel, men var så tungt at ingen kunne sjøsette det, gudene måtte be om hjelp av jotunkvinnen Hyrokkin som kom ridende på en ulv med ormer som tømmer...

- Husker du alt du hører?

Det kunne virke sånn, alle navn, alle fortellinger, også dem han ikke likte. Så godt husket Gest at han kunne begynne å irettesette faren.

- Du er ikke som andre unger, sa Torhalle. - Men hvorfor ler du alltid?

Det kunne ikke Gest svare på.

Men han snakket stadig lite, og egentlig lo han også bare når

10

han skulle drive ap med noen, og helst fordrev han dagene med å gjete sauer, for da slapp han unna huskarene og søsteren Åslaug, som likte å tukte ham som en træl, så han kunne sitte i lia og spikke på et eller annet emne mens blikket hans nå og da fortapte seg ute i lyset over de svimlende slettene og havet som hadde ført oldefaren hans hit for en drøy menneskealder siden, med hele hans husstand og alt hans pikkpakk, fra Naumadal i Norge, det havet som antagelig også var veien ut igjen.

Men i disse baner tenkte han ikke; han tenkte i andre baner.

Rett ovenfor Jorva løp en liten bekk ut i Hitarå, den hadde ikke noe navn og ble derfor bare kalt det den var, Bekken, den snodde seg gjennom en grønn eng og gjorde en sløyfe rundt to halvmåneformede knauser som skapte et vindstille hull midt i det åpne landet, der gårdsfolket pleide å hvile ut, fra det evige været, og der ungene lekte, både sommer og vinter, for knausene sørget for at det aldri lå snø her.

Torhalle hadde naglet sammen fire små bord, trædd en rundpinne gjennom dem og plassert byggverket i Bekken, det var et vannhjul, som hadde stanset gråten til Gest en gang det hadde låst seg helt for ham, han likte dette vannhjulet, han kunne se på det og falle til ro og bli matt i både kropp og sinn.

En varm sommerkveld satt han og faren ved Bekken, og

Torhalle sa det han pleide å si, at det var synd vannhjulet ikke kunne brukes til noe, hvorpå også Gest sa det han pleide å si, om ikke faren kunne fortelle en historie, om familien, som kom fra Norge, eller om hendelser i nabolaget, eller andre steder på Island. Men da reiste Torhalle seg og sa at nå var det ikke mer å fortelle.

- Det er ikke flere fortellinger, sa han.

Gest så uforstående på ham. - Jeg har allerede fortalt deg alt jeg kan og vet, det er ikke mer.

11

Gest sa himmelfallen at det kunne han ikke tro på. Faren gjentok at alt var sagt, det var slutt. Da reiste Gest seg, rev vannhjulet opp og slengte det rasende innover knausene. Faren sa kort:

- Nå kan det i hvert fall ikke brukes til noe.

Og gikk nedover mot gården.

Men Gest ble sittende og grunne, til han reiste seg og begynte å lete, men han fant ikke vannhjulet. Samme natt vekket han søsteren, Åslaug, som var stor og modig, gråt og sa at han hadde mistet Odinkniven, hun måtte hjelpe ham å lete.

Hun sto motvillig opp, men mens de vasset omkring i det doggvåte gresset rundt Bekken og knausene, fikk hun øye på kniven som hang og dingle i en lærreim innenfor Gest's kofte.

- Hva er det egentlig vi leter etter? spurte hun strengt.

- Vannhjulet, sa Gest og holdt hendene over hodet for å beskytte seg mot slag. Men det trengte han ikke, for Åslaug lo og kalte ham en dum unge.

- Hvordan skal man finne noe når man ikke vet hva man leter etter? sa hun.

Gest tenkte at det var godt sagt, og at han måtte bli flinkere til å lyve. Nå fortalte han isteden sannheten, at han hadde slengt hjulet fra seg i raseri fordi faren hadde sagt at det ikke var flere fortellinger enn dem han allerede hadde hørt. Da lo Åslaug igjen og sa at det var like mange fortellinger som det var mennesker i verden, selv om ikke Torhalle kunne dem alle.

- Hvor mange mennesker er det i verden? spurte Gest.

Åslaug spurte om han kunne telle.

- Litt, sa Gest og begynte å telle, høyt.

- Nei nei, avbrøt hun og la seg på kne og stakk hånden ned i bekkens og gravde opp en håndfull hvit, finkornet sand, stakk pekefingeren i den og skilte ut noen korn.

12

- Se, sa hun.

- Ja, sa Gest.

- Det er like mange mennesker i verden som det er sandkorn på strendene i Langafjord.

Gest så lenge på sandkornene.

- Hvordan vet du det? spurte han.

- Det er noe alle vet, sa Åslog.

Han ble sittende og tenke, for heller ikke dette var til å tro, men det var en fin tanke, så han protesterte ikke.

De lette videre. Til Åslog fant vannhjulet. Det hadde fått seg en knekk, men Gest skar to nye plugg og banket det sammen igjen. Så la de det på plass mellom de fire glattskurte steinene og ble sittende og se på dets sørgelige vandring rundt seg selv mens Gest tenkte på sandkorn og mennesker og fortellinger til han ble svimmel og ville sove.

Da sa Åslog at de skulle gå ned igjen og legge seg før de andre våknet - og ikke si noe til faren.

- Hvorfor ikke? spurte Gest.

Hun himlet med øynene.

- For å se om du kan holde på en hemmelighet.

Tre dager senere kom Torhalle til Gest i lammekvia og sa at nå var vannhjulet kommet på plass igjen, om det var han som hadde funnet det?

- Nei, sa Gest og fortsatte å stable ris i en skillevegg. Faren ble stående og se på ham.

- Hvem var det da? spurte han.

- Ikke vet jeg, sa Gest. Det hadde vært tre lange dager, nå fikk han endelig belønning for strevet.

- Kan det ha vært Åslog? spurte faren.

- Ikke vet jeg, sa Gest igjen. - Men meg var det ikke, for jeg bryr meg ikke om det hjulet, det kan ikke brukes til noe.

Da sa Torhalle det han pleide å si:

- Du er ikke som andre unger.

13

Gest hadde lyst til å svare at - det er ikke Åslog heller, for det er hennes skyld, og din, du som ikke vet at det finnes like mange fortellinger som sandkorn og mennesker. Men ikke noe av dette fikk han fram. Han sto med ryggen til faren og stablet ris i en vegg. Han gjorde et perfekt stykke arbeid. Da var han åtte.

Foruten det daglige strev og den sporadiske sult som satte familien på forskjellige prøvelser når for eksempel bunøden

meldte seg om våren, lå det en annen skygge over distriktet, i form av en mektig høvding som holdt hus i Bjarnarhavn på nordkysten av Snæfellsnes, en drøy dags ritt nord for Jorva.

Han het Arngrim Torgrimsson, men ble bare kalt Viga-Styr, og det var dobbelt opp med elendighet, for 'víg' betyr kamp og drap, og 'styr' kan trygt oversettes med den ufred han hadde greid å spre over halve Island. Styr ranet og drepte der

det passet ham og skrøt i tillegg av at han aldri betalte bøter; han var av stor ætt og hadde mange venner, og da kan man gjøre hva man vil. I tillegg hadde han både penger, bufé og landeiendommer på størrelse med Jotunheimen.

En kveld Gest kom ned fra fjellet, klissvåt av regnet som hadde vasket over landet fra morgen til kveld, fikk han øye på en fremmed hest mellom uteburet og skålen, et krumbøyd øk som sto med svettegrimen over seg som et vått jernpanser og tygde med lukkede øyne. Den burde ha stått inne, mente han og grep den i bisselet, men den plantet hovene rasende i bakken og stirret olmt på ham med menneskeøyne.

Gest ble stående til de hadde lukket seg igjen, gikk inn i skålen og så faren sitte i lavmælt samtale med en fremmed mann i skjæret fra langbålet. Ingen av gårdsfolkene var til stede, ikke engang Åslaug og Tordis, og det betydde at Torhalle ville ha fred, Torhalle eller gjesten, men Gest dro uanfektet av seg klærne og slengte dem til tørk over stengene

14

som hang rundt bålet mens han lyttet til den mumlende samtalen. Sakte men sikkert gikk det opp for ham at dette besøket kom til å forandre alt liv på gården, både hans eget og alle andres, han var da ni.

Den fremmede het Einar og var kommet til Jorva fordi han trengte et skjulested over vinteren og bistand til å komme seg ut av landet når skipene begynte å gå igjen. Men Torhalle måtte høre historien hans flere ganger før han motvillig gikk med på å gi ham det han ba om, og bare på den betingelse at han skaffet seg støtte også hos naboen på den andre siden av elva, for Einar trengte langt mer enn det en enslig småbonde kunne tilby ham, han hadde rømt fra Viga-Styr etter at høvdingen hadde tusket til seg eiendommene hans, fordi han ikke ville være slave på eget land.

Einar sov over på Jorva. Og dagen etter vadet han over til Jarngerdarstadir, fikk det som han ville der også, og bodde fra da av vekselvis på de to gårdene.

Når han var på Jorva, holdt han seg for det meste i kottet mellom den torvkledd ytterveggen og plankeveggen i skålen, der Tordis hadde redd opp en seng til ham, av skinnfeller og vadmelsepper. Han tok seg inn og ut av huset gjennom en dør i gavlveggen, helst i mørket, og sa ikke noe om når han kom eller når han gikk. Tordis snakket aldri verken med ham eller om ham; hun likte ikke denne gjesten. Det gjorde ikke Torhalle heller, selv om han altså hadde bestemt seg for å beskytte ham, og Gest stusset over dette, for Einar var ikke i slekt med dem; han var ikke engang en fjern bekjent. I løpet av vinteren red Torhalle flere ganger sørover til slektningene sine i Borgarfjordstraktene for å skaffe Einar

plass på et handelsskip som var ventet til sommeren, og som kunne ta ham med til Norge. Han hjalp også til med å få en del av Einars eiendeler til Jorva. Og mens han var borte, 15

hendte det at Gest og Åslaug satt sammen med flyktingen i skjulet hans.

I den første tiden sa han lite, var bare voksen og grublende tungsindig, en mann på Torhalles alder, men hårløs både over skallen og haken, mager og nedbrutt. Men etter hvert begynte han å snakke om reiser han hadde gjort, til Norge, England, Irland . . . på en måte som fikk de fremmede landskapene til å åpne seg for ungenes indre øye. Han fortalte om Jorsalaland, der Kvitekrist ble pint på korset. I tillegg kunne han mange kvad, av både Egil Skallagrimsson og Gisle Sursson, store islandske skalder, dessuten var han lovkyndig, så Gest begynte å skjønne at det var alt dette som var årsaken til at faren hadde latt ham få bo der; Einar var flink til å ordlegge seg; der slektskapsbåndene ikke strakk til, gjorde overtalelsesevnen sitt, eller de magiske fortellingene hans.

Einar var kristen, og en kveld rettet han øynene mot Gest som satt og spikket på et emne og sa at kniven hans ikke kunne hete Odinkniven, for Odin hadde ingen kniv, og ikke hadde han skapt verden heller, verken fjellene eller havet eller Hitådal; opphavet til det alt sammen lå i den makt som befant seg hos Kvitekrist's far og vår alles Herre i himmelen. Det sa Einar med en stemme som døde sakte hen i et fromt smil som lignet begynnelsen på en forførerisk vårdag.

Gest sa lite, men Åslaug, som også satt der, mumlet kort at nå hadde Einar snakket for siste gang.

- Hva mener du med det? spurte Einar.

- At nå vil vi ikke høre på deg lenger, for vi har ører som ikke trenger å høre.

Gest så overrasket på henne og merket hvor lett en fortelling kan forsvinne igjen, straks den er oppstått, eller bli utryddet av en annen, nikket megetsigende at han var enig med søsteren og satte seg nærmere henne.

16

Einar blåste seg plutselig opp i et voldsomt sinne, brølte at de bodde så avsides at de ikke hadde forstand på noe som helst. Men Åslaug var like uberørt, og da reagerte heller ikke Gest, undret seg bare over at Einar alltid virket mer tungsindig enn troende, over dette alvorets jernteppe som lå over både ham selv og ordene hans, uansett hva han sa. Han bestemte seg for å holde seg unna ham en stund.

Gest fant en vingeskadd ørn i fjellene og slo den ihjel med en stein. Han hogg ned en dvergbjerk og gikk i gang med å

skjære ut et ørnehode av rotstykket. Men da han kom hjem og viste det fram, stirret Åslaug storøyd og nektet å tro det var han som hadde lagd det, mens moren slo hendene for ansiktet og ville ikke se det; det var så levende, sa hun og løp skrekkslagen unna.

Men Einar roste ørnehodet og ble svært glad da Gest slengte det til ham, pakket det kjapt ned i skreppa han alltid bar med seg og sa at Gest hadde en spesiell gave som han kunne takke Herren for. Gest spurte hva han mente med det, men Einar sa at han isteden ville fortelle dem om Viga-Styr, høvdingen han lå i skjul for, det var på tide at de forsto litt mer av den verden de levde i, hvor stor den var.

Styr hadde en bror som het Vermund og som en tid hadde vært hirdmann hos Håkon jarl i Norge. Da han skulle dra tilbake til Island, ville jarlen gi ham en gave, og Vermund ba om å få to berserker som holdt til i hirden hans, to villmenn med mange drap og mye elendighet på samvittigheten, for Vermund var passe kranglevoren av seg og hadde mange fiender i nabolaget sitt på Island. Men jarlen sa nei, han mente han ikke var i stand til å holde styr på dem. Vermund ga seg likevel ikke, og fikk det til slutt som han ville. Da de kom tilbake til Island, viste det seg imidlertid at ingen av berserkene ville arbeide, de bare åt og drakk som jotner og hadde

17

moro av å plage husfolket på gården. I tillegg la den ene seg etter Vermunds yngste datter. Da hadde Vermund ikke annet valg enn å be til seg broren, Viga-Styr, som han overøste med gaver og godord og som han lovte en enda større gave da han dro igjen, han ville gi ham de to norske berserkene. Men Styr gjennomskuet ham og svarte at den gaven var så kostbar at den bare kunne gjengjeldes ved at Vermund fikk beholde den.

Vermund innrømmet da at han hadde forsøkt å bedra broren, og Styr gikk med på å ta gærningene med seg. Men hjemme i Bjarnarhavn utviklet det seg på samme måte: berserkene drakk og sloss som før og la seg etter jentene på gården.

Styr tok det imidlertid med knusende ro og ventet til elskovssyken hadde tatt helt overhånd; da tilbød han den ene giftermål med sin egen datter, mot at de ryddet en vei over lavamarka som adskilte gården fra omverdenen.

De arbeidet dag og natt. Og da de var ferdige, hadde Styr ordnet et bad til dem, i en badstu som bare kunne fyres fra utsiden. De sperret døra for dem, og folkene begynte å fyre for harde livet; gjennom en luke i taket helte de inn bølter med kokende vann. Berserkene klarte å bryte ned en vegg, men bare den ene kom seg ut. Der drepte Styr ham med et øksehogg; den andre omkom i varmen. Senere ble de hauglagt

i et gjel i lavamarka, og blotnaut ble slaktet så de ikke skulle gå igjen. Til sammen hadde Viga-Styr da drept over tredivde mann og ikke betalt bøter for noen av dem. Det begynte så smått å gå opp for Gest hva for en motstander Einar - og dermed også hans egen far - hadde gitt seg i kast med. Men det var ikke de tredivde drapene som satte en støkk i ham, men det svaret Styr hadde gitt broren da han ville lure på ham de to berserkene: den gaven er så kostbar at den bare kan gjengjeldes ved at du får beholde den. Nå så Einar på ham, som for å betrakte virkningen av or-

18
dene sine, og spurte om Gest noen gang hadde hatt mardrømmer.

- Nei, løy han.

- Da kan du heller ikke forstå hva frykt er, sa Einar dystert og rettet blikket mot Åslaug, som hele tiden hadde sittet taus med ører som ikke ville høre.

- Hvorfor kom du hit? spurte hun rolig. - Når det finnes så mange andre steder du kunne ha gjemt deg?

Nok en gang mistet Einar det fargerike språket sitt, mumlet bare noe om at veien hadde ført ham hit, flukten hans, og Gest undret seg på ny over at det skulle finnes en frykt, en gift nærmest, som kan gjøre en mann så død i levende live, så lik en gjenganger i sin egen tilværelse.

Igjen holdt han seg borte fra ham noen uker, brydd over mannens svakhet, men også ridd av en uklar forestilling om at Einar kunne lese tankene hans, eller se hva han følte før han selv gjorde det, og i tillegg forvrengte det med de tungsindige hesteøynene sine som nå hadde satt seg fast på Jorva som selblod på gammelt treverk. Den siste måneden han var der, snakket Gest med ham bare én gang. Da gikk de rett på hverandre i bakken ned mot Hitarå. Det var en tidlig vårmorgen, elva var nettopp gått opp, og uten innledning spurte Einar om Gest husket noen av kvadene han hadde lært ham, eller om han var et glemmemenneske?

- Jeg husker dem, sa Gest og ville gå videre. Men Einar ba ham stanse og si fram ett av dem. Gest gjorde som han ba om. Einar nikket tankefullt og gikk videre oppover mot gården. Men så snudde han seg og gjentok at Gest hadde en spesiell gave, og den var det Gud som hadde gitt ham, Gud og ingen annen.

Heller ikke nå oppfattet Gest uttalelsen som ros. Han og søsteren hadde ligget våken i flere netter og hørt svanene som vendte tilbake fra horisontenes dyp, det gjorde de hver

19
vår, det var svanene som kom med lyset, i år sa de også at snart skulle Einar forsvinne fra Jorva med alle de truende skyggene sine. Og bare få netter senere kom en enslig rytter

til gården med bud om at skipet som skulle ta ham med til Norge lå klart ved Raudanes.

Gest våknet av ståket, kledde seg og løp ut, så Einar leie fram hesten sin og hørte at faren ville låne ham en av sine egne til kløv. Einar avslo først tilbudet, men lot seg etter hvert overtale. Og igjen kjente Gest en uro over denne måten å si både ja og nei på, som om de to ordene betydde det samme. Da sa Torhalle at han også ville sende med ham to av huskarene sine, og Einar tenkte seg igjen lenge om før han mumlet at han ikke visste om det var et godt eller et dårlig tegn. Men så fikk han øye på Gest, smilte og ba ham komme nærmere.

- Nå vil jeg belønne deg for ørnehodet, sa han høytidelig,
- og for at du har stelt hesten min i vinter, selv om du var redd den; det er den klokeste hesten jeg noen gang har hatt, men jeg får den ikke med meg til Norge, derfor skal huskarene ta den med tilbake til deg, for nå er du ikke redd den lenger.

Han takket alle etter tur, også Tordis, som sto med armene i kors og ikke helt kunne skjule lettelsen sin. Han blunket enda en gang til Gest, lot blikket gli umerkelig over Åslaug, og det vesle følget satte seg i bevegelse, sør over slettene, mot det eneste vadet som kunne krysses på denne tiden av året. Gest gikk opp i åsen og fulgte rytterne med blikket til de var forsvunnet som skrift i sand. Han hadde lagt merke til både morens lettelse og farens uttrykksløse mine, og han skjønnte at de begge hadde sine grunner, men at farens antagelig var bedre.

Som vanlig tilbragte han dagen sammen med de nyfødte lammene. Det hadde ligget skodde og regn i området i flere

20
uker, men nå klarnet det, kvelden ble lys og himmelen så blank som vann, og da han kløv nedover mot gården igjen, ble han var noen bevegelser ute på lavlandet i øst, det var to ryttere, huskarene på vei tilbake, de red hardt mot vadet. Gest ble stående og se dem bale seg gjennom de brune vannmassene, faren dukket fram bak gjerdet i hestehagen og gikk mot dem, de fortalte ham et eller annet og var tydelig oppspilt. Men Torhalle virket fattet og forberedt, som om han mottok en dårlig nyhet han hadde ventet på.

Gest løp ned og fikk høre at Viga-Styr og flokken hans hadde ligget i bakhold og ventet på dem ved Valshamar. Einar hadde først fått øye på dem og bedt huskarene snu og ri tilbake, - om noen skulle bli drept her, så var det ham og ikke dem. Mot en overmakt som Styrs var det likevel ingenting de kunne utrette.

Huskarene hadde ikke likt dette forslaget, de hadde jo lovet

Torhalle å beskytte Einar. Likevel hadde de ridd unna, og på avstand sett Styr slå ham i hjel og hauglegge ham på stedet. Igjen stusset Gest over farens ro, over at han bare nikket til alt dette isteden for å slå ned på huskarenes æreløse feighet. Senere på kvelden spurte han ham også rett ut om saken, og faren tok ham med ned til elva der de satte seg og så på isgangen i det hvite mørket, mens han med rolig stemme forklarte at huskarene ikke hadde nølt med å forlate Einar fordi de hadde lovet å forsvare ham, men fordi de hadde en mistanke om at han ville sende dem avgårde i håp om at Styr skulle forfølge *dem* og ikke ham.

Det gikk lang tid før Gest fikk sagt noe.

Han ristet på hodet og mumlet at han ikke forsto hva faren mente. Torhalle sa med et skjevt smil at det kom han nok til å gjøre en dag, og da ville han også komme til godta svaret, for en huskar har bare seg selv.

- Mens vi er en familie.

21

Gest forsto ikke det heller. Men han ante at det måtte ha noe med gården Jorva og de små menneskene der å gjøre, og med Styr's makt over dem. Så tenkte han at med Einar ville alle kvadene og fortellingene hans forsvinne, hvis ingen husket dem, han bestemte seg for å huske dem.

Bare en knapp uke senere fikk de for første gang se den fryktinngytende høvdingen. Gest satt i sola mellom skålen og nauthuset og lekte med en kattunge da han plutselig var der, helt inne på tunet, Viga-Styr, i spissen for en svær rytterflokk som var kommet helt inn i gårdens hjerte i ly av den brølende fossen.

Han var mindre av vekst enn Gest hadde forestilt seg, og langt eldre, han var heller ikke så staselig kledd, i motsetning til mange av mennene hans, som bar både fargesprakende kjortler, truende hjelmer og gullbelagte våpen. Men blikket hans var klart og stille som svart myrvann, og stemmen bar støtt gjennom fosseduren idet han nå reiste seg i stigbøylene og befalte alt folket ut av husene, både frie og ufrie.

Da de var samlet som dyr i en innhegning av tause ryttere, tok Styr Torhalle i øyesyn og mumlet navnet hans, som for å smake på det, bonden Torhalle Grimsson på Jorva, ba ham gå fram foran de andre, og sa uten videre at han ville ha bøter for at han hadde skjult Einar der over vinteren.

Torhalle svarte ikke. Og Gest la merke til at han heller ikke slo ned blikket.

Styr svingte seg av hesten og ga to av mennene sine ordre om å hente Olav på Jarngerdarstadir, mens han selv ble gående rundt på tunet uten å si noe, delvis med ryggen til

husfolket, som om tankene hans arbeidet med noe helt annet og denne forestillingen bare var en detalj i en verden av noe langt større.

Mennene kom slepende med Olav og sønnene hans, det
22

ble dannet en ring av hester og menn. Gest satt i gresset utenfor med åpne ører. Det endte med at Styr befalte Olav å betale bøter, ellers ville han miste både liv og lemmer, og Torhalle - som Styr mente hadde vært hovedmannen - ble pålagt å huse ham hver gang det måtte passe ham, på vei til og fra Alltinget, eller i andre ærend, vinter som sommer, Styr og folkene hans skulle ha det de trengte av mat og varme når de kom til Jorva, og fôr til hestene, føyde han til, som om han visste at det var nettopp gras det skortet mest på.

Torhalle sa stadig ikke noe, men han rakte fram handa som tegn på at han forsto og aksepterte vilkårene.

- Det spiller ingen rolle for meg, sa Styr tørt, - om du godtar dette under tvang eller av fri vilje, for du er en svikløs mann, det vet jeg, og jeg venter ikke annet enn at du holder ord.

Da flokken var ridd bort igjen, hørte Gest moren gå i gang med å skjelle ut faren. Og i tiden som fulgte snakket hun stadig om at de måtte flytte, helst sørover til Borgarfjorden, der hun hadde slekt og de kunne bo i trygge omgivelser. Og Gest så på faren - selv om han gjorde sitt beste for å skjule det - at han likte verken forliket med Viga-Styr eller disse flytteplanene til Tordis.

En varm forsommerkveld de satt ute på gjerdet og så gresset gro, la Torhalle plutselig hånden på skulderen til sønnen og spurte om han hadde sett Einars hest i flokken til Styr. Gest sa nei.

- Da har de drept den også, sa Torhalle. - Det var en sta hest.

Gest sa at han ikke brydde seg om hesten. Men han tenkte på Einar. Han tenkte at hver gang han tenkte på ham, så døde han om igjen. Han så drapet så tydelig for seg at han måtte si fram et av kvadene hans. Faren sa at han undret seg

23

over at han husket alle disse ordene, selv husket han ikke engang ansiktet til sin egen far. Men han sa det som om han understreket noe opplagt, noe som var sagt og fastslått før, så mange ganger at det nærmest hadde mistet sin betydning.

- La du merke til den unge mannen som satt på hesten ved siden av Styrs? spurte han. - Som ikke sa noe og som heller ikke fulgte med i det som foregikk?

Gest nikket.

- Det er den yngste sønnen hans, Onund. Husker du hvordan han så ut?

Gest beskrev den unge mannen, i detalj, de utstafferte klærne, seletøyet og våpnene, høyden og kroppsbygningen, nevnte også de lyse krøllene som falt over de magre skuldrene, kun alderen var han usikker på. Torhalle smilte.

- Hvis alt det der bare kunne brukes til noe, mumlet han og sa at denne Onund gikk for å være både klokere, roligere og mer tilbakeholden enn brødrene sine, og at det nettopp av den grunn antagelig var han som kom til å arve farens makt og eiendommer, for Viga-Styr var en mann alle undervurderte, også de som trodde de ikke gjorde det. - Men på meg virket han bare slapp og tiltaksløs, fortsatte Torhalle sin vurdering av Onund. - Hva synes du?

- Han så på Åslaug, sa Gest.

Torhalle ble sittende en stund og tenke.

- Det var en bra hest, mumlet han.

Hele tre ganger kom Styr og flokken hans til Jorva i løpet av den første sommeren, hver gang for å bli over én natt, de åt og drakk det Tordis satte fram for dem uten å ha noe å utsette på det og lot hestene beite i enga ned mot slettene. Og hver gang la Gest merke til at Onund så på Åslaug, men at Åslaug ikke så på ham, eller hun sørget for å ha noe å gjøre inne i marka og kom ikke tilbake før de hadde ridd videre.

Så holdt de seg borte i flere måneder. Men en regntung

24

høstkveld var de der igjen, som vanlig som sine egne gjenferd, nok en gang uanmeldt og over førti mann. Og da de utpå kvelden satt ved bålet og drakk, begynte Styr plutselig å klage på maten. Da ingen svarte, gikk han over til å rette falske anklager mot Torhalle, om tjuvslakting av sau nord i Hitådal. Torhalle reiste seg og tok til motmæle, og Tordis skjelte ut høvdingen for å være en ynkelig leder for en ansamling av det mest tarvelige pakk.

Styr så en stund på dem begge, som om han moret seg, og snudde så helt om, slo bort det hele og mumlet unnvikende at ørene hans nok ikke hørte så godt lenger, han begynte å bli gammel.

Men da han hadde ridd videre neste morgen, tok Torhalle Gest til side og sa at høvdingen nå hadde fått det påskuddet han var ute etter, så de gjorde nok best i å rømme gården likevel, en eller annen gang i løpet av det nærmeste året. Også Tordis begynte igjen å ivre for oppbrudd. Og når husfolket ikke var til stede, snakket hun til ungene om at hun egentlig aldri hadde likt seg på Jorva, det var en sorgenes mørke avkrok, så langt fra slektningene hennes i Borgarfjorden at de like gjerne kunne ha bodd i et annet land, jorda var karrig

og grå som sand, plassen lå øde og utsatt, og all denne elendigheten ga henne roser i kinnene og et fjernt smil om leppene.

Gest likte ikke disse ordene, de lignet Viga-Styrs navn og rykte, det var jo Torhalles farfar som hadde kjøpt dette landet, fordi den fruktbare delen av Island var tatt da han kom, det var han som hadde ryddet stein og reist gården, og siden hadde sønnen hans og Torhalle møysommelig lagt den ene enga til den andre, reist nye hus og gjerder og i tillegg ordnet seg bruk, et naust ute på sandur og to fiskebåter som etter alt å dømme skulle falle i Gest's hender når bare den lille kroppen hans fikk forvandlet seg til en mann.

Men lange og søvnige vinternetter la igjen en demper på

25

flytteplanene, de hadde ved og mat nok til både mennesker og dyr, det kom ingen dit, foruten de nærmeste naboene, husene sto som fjell under stormene, når det ikke var vindstille og en blå evighet alle vegne, for om vinteren sov også elva og bare en svak mumling var å høre under isen, som lyden av nordlys, eller av en sommer som ennå ikke er oppbrukt.

Så da svanene igjen svedde inn med lyset og elva gjenopptok sin brølende ferd mot havet, hadde Gest glemt både Viga-Styr og de usikre flytteplanene, han lå på kne i kvia og merket nyfødte lam med kniven sin, slik faren hadde lært ham, satte Jorvas skrå bumerke presist i de løvtynne og halvt gjennomskinnelige kronbladene av noen ører og ga enkelte av lammene navn. Han skvatt til da faren plutselig la seg ned ved siden av ham og hvisket at nå var det bare noen uker til de vendte gården ryggen, det måtte skje mens Styr var på Alltinget.

- Men, fortsatte han, - siden vi ikke har nok hester, må vi gjøre to turer. To turer, gjentok han. Og det var alt. Pluss nok en streng ordre til Gest om ikke å røpe noe, ikke for noen, som om de var omgitt av fiendtlige ører og ikke bare et hav av brekende lam.

Gest nikket, men fortalte det likevel til Åslaug, og hun så lenge på ham og spurte om han ennå ikke hadde lært å holde hemmeligheter for seg selv.

- Hvordan vet du det? spurte han.

- Far har sagt det samme til meg, sa hun. - Og nå var det du som røpet deg først.

Gest ble sittende og grunne en stund.

- Men bare til deg, sa han.

- Hvordan skal jeg kunne vite det? sa hun.

Først den morgenen alt var klart, bestemte Torhalle at huskaren Ingjald skulle ri med ham på den første turen, med alle ni kløvhestene; så fikk de komme tilbake og hente resten av familien, gårdsfolket og buskapen, om et par dager eller tre.

26

Gest og Åslaug satt i solskinn på tunet og så faren svinge seg opp på hesten. Gest hadde vokst litt det siste halvåret, ikke stort, bare så pass at håpet bar. Nå så han faren lene seg forover og hviske moren noe i øret; hun hadde knyttet en hånd rundt manen på hesten, som for å holde den igjen, og sto med ryggen til dem så ungene verken kunne høre hva de snakket om eller se hvordan de så ut i ansiktet.

Torhalle rettet ryggen og stirret på dem. Gest satt på en liten grasvokst haug som faren hadde spadd opp til ham så han skulle ha noe å stå på for å komme opp på hesteryggen. Han skjønnte at han ville si ham noe. På innskytelse reiste han seg og stilte seg på haugen - og ble jevnhøy med Åslaug. Faren smilte. Gest rakte armene i været og ble enda høyere. Faren smilte bredere, nikket kort til dem begge, tøylet hesten og satte flokken i bevegelse, ikke ut over sandslettene, men ned til elva og over vadet, videre langs foten av Svarfholmsmula og inn i Hraundal, langs den såkalte Skardheidsveien, en omvei til Borgarfjorden, men den ville holde dem skjult for bygdenes mange øyne.

Gest la merke til at moren ikke snudde seg da følget var forsvunnet, men gikk ned til tungjerdet og satte seg til å nappe strå. Så hørte han Åslaug gråte. Gest var da ti, Åslaug tolv.

Først to uker senere kom det igjen ryttere til Jorva, tre mann, og ikke dem de hadde ventet på, men høvdingen Torstein Gislason fra storgården Bø i Borgarfjorden og den seksten år gamle sønnen hans, Gunnar, samt en mann de aldri hadde sett før.

Torstein var rik og mektig og hadde ord på seg for å være både klok og fredsommelig; han var gift med den eldre søsteren til Tordis, Helga, og det var han som hadde lovet å hjelpe dem til nytt land i Borgarfjorden.

Nå steg han alvorlig av hesten, hilste alle som kom ut,
27

snudde seg mot den fremmede han hadde med seg og sa skjævt ut i været:

- Dette er tingmannen min, Steinar Steinsson, han har noe å fortelle dere.

Tordis var hvit i ansiktet, ropte at Gest skulle ta hestene, og sank sammen i gresset. Torstein tok henne i armen, leide henne inn og tok det setet han pleide å sitte i når han var der. Straks Gest kom inn, sa han at Steinar var fra en liten gård i Skorradal i fjellheimen mellom Borgarfjorden og slettene på sørlandet. For en stund siden hadde han fått huskaren deres - Ingjald - på døra, som var underveis til fots, i vill panikk sørover mot Vik, der han håpet å få skyss ut av landet.

Torstein tiet straks han hadde lirt av seg denne innledningen

og så bydende på bonden Steinar, som samlet krefter til et brydd kremt før han fikk fram at han hadde gitt Ingjald mat og ly for natten, og at huskaren hadde fortalt om flyttesjauen fra Jorva, om at de hadde fått øye på en rytterflokk ved vannskillet i Hraundal, Viga-Styrs flokk, og røket uklar med hverandre om hva som burde gjøres. Ingjald ville snu og ri tilbake til Jorva, men Torhalle kunne ikke se at han hadde forbrutt seg mot noen, han var fri bonde og kunne gjøre som han ville. Ingjald foreslo da at i hvert fall *han* skulle ri tilbake - etter hjelp. Det hadde Torhalle gått med på. Og først flere dager senere hadde Ingjald fått høre at Torhalle hadde hilst vennlig på Styr, hadde til og med sagt at han var forundret over å møte høvdingen her inne i fjellheimen nå ved Alltingstider. Styr sa da at det nettopp var hans hensikt å treffe Torhalle her, og at han mente å ha gjort det klart for både ham og andre at han ikke fant seg i at folk forlot heradet etter eget forgodtbefinnende.

Han hadde gitt mennene sine ordre om å angripe Torhalle, som i en fart kom seg av hesten og opp på en stein; der beit han så godt fra seg med sverdet sitt at folkene begynte å håne høvdingen som bare satt og så på. Torhalle var da ut-
28

slitt og hardt såret, så Styr hadde bare å sette øksa i ham. De haugla liket på stedet, drev kløvhestene med alle varene hjem til Bjarnarhavn, deretter red de til Alltinget. Men denne gang lyste ikke Styr drapet på seg, slik han hadde gjort i tilfellet Einar.

Torstein Gislason var kledd i en sid blå kappe. Ut av linningen hang en skinnpung med en påsydd engelsk sølvmynt, slått av kong Adalråd og gitt som danegjeld til norrøne vikinger. Mens tingmannen hans snakket, satt Tordis og fiklet med denne pungen. Åslog hadde lagt hodet i hendene så håret falt fram over ansiktet, mens Gest - som hadde latt døra stå åpen - betraktet Steinar nøye i lyset som falt inn over det usikre fjeset.

Torstein kremtet og spurte med en liten latter om Tordis ville rane ham. Hun slapp pungen som om hun hadde brent seg og stirret tomt på ungene. Høvdingen sa at han mente at denne beretningen måtte Ingjald ha hørt av en av Styrs menn, for han hadde ikke sett overfallet med egne øyne. - Hvis han da ikke var Styrs mann fra første stund av, fortsatte han med dempet stemme, de hadde jo også tidligere hatt svik der på gården, da Einar ble drept?

Det lød som et slags spørsmål, men verken Tordis eller ungene fant noe svar, de kjente ikke Ingjald som svikefull, selv om han bare hadde vært hos dem i tre halvår og ikke akkurat hadde ord på seg for å være vennlig eller særlig pratsom.

Steinar grep igjen ordet og fortalte at Ingjald var forsvunnet fra gården hans da han sto opp neste morgen, og ingen hadde sett ham siden. Men han hadde skåret et kors i veggen i rommet der han sov, og det hadde han kanskje gjort fordi han hadde noe å be Kvitekrist om tilgivelse for?

Det var stadig ingen som svarte. Da sa Steinar - med et snufs som fikk Gest til å grøsse - at han selv var en ihuga blotmann, så han hadde skåret korset bort igjen.

29

Tordis åpnet omsider munnen og mumlet at ingen på Jorva hadde hørt noe om at Ingjald hadde tatt den nye troen, og hvorfor var han ikke kommet tilbake, det var jo ingen som mistenkte ham for noe, og hvor var han blitt av . . . ?

Gest hadde stadig øynene hvilende på Steinar.

De to siste ukene hadde vært lengre enn resten av livet hans, Tordis hadde låst seg inne i soverommet allerede dagen etter at Torhalle red bort, og bare Åslaug hadde snakket med henne, når hun ga henne mat.

- Hva driver hun med? hadde Gest spurt.

- Hun vever.

Men det var ikke rare veven, bare alen på alen med de fingerbrede hårbåndene hun pleide å flette inn i håret til Åslaug da hun var mindre, før hun lærte å lage dem selv. - Og hun vil ikke si hva hun tenker på.

Gest hadde holdt seg i marka, ved vannhjulet. Og så lenge han ikke så gården, red faren i beste velgående mot Borgarfjorden, satt på hesten med det samme smilet som han hadde tatt med seg fra Jorva; rundt de lydløse hovene virvlet støvet som glitrende gull. Men han la hodet bakover for å nyte sollyset og den lette vinden og la ikke merke til at havet slo innover ham, han så ikke de lumske elvene som omfavnet hesten og trakk den utover, ikke ned i dypet, for Torhalle fløt som et skip på den duvende overflaten, ingen øks sto i skallen hans, og over ham svedde en flokk svaner og en svart hauk, den hang som et merke over det gåtefulle synet.

Gest var ikke mer enn så vidt kommet ut av døra før noen ropte navnet hans, det var Gunnar, en vanligvis sprudlende og munter unggutt, mager som en hegre og høy for alderen, nå spurte han med alvorstynget mine om fetteren ville bort fra Jorva.

Gest så forfjamsset på ham, fant fram kniven og ga seg til å spikke på et kjevle.

30

- Jeg vet ikke, sa han.

- Steinar snakker sant, sa Gunnar etter en kort pause og satte seg ved siden av ham. - Far min dro selv hjem til ham for å se merket der korset hadde stått.

- Det er ikke vanskelig å lage et merke i en trestokk, sa Gest så flisene sprutet rundt hendene hans.

Gunnar ventet litt.

- Det er flere vitner på at Ingjald var der, sa han. - Steinar snakker virkelig sant.

- Hvorfor kom han da ikke tilbake, han skulle jo hente hjelp?

- Han var redd.

- Før han visste hva som skjedde?

Gunnar tenkte seg om.

- Du er voksen for alderen, sa han. - Nei, jeg vet ikke, men det vet jeg, at dersom Ingjald ikke er drept av Styr, så kommer han til å bli drept av Torstein, far min, hvis han da lever, og det gjør han ikke.

Det oppsto en pause.

- Jeg tror ikke på noe av dette, sa Gest. - Ingjald var vår venn, han svek verken Einar eller far min, og ikke vet vi om Styr drepte ham heller, før han lyser drapet på seg. Han slengte kjevlet i elva, stakk kniven i slira og gikk oppover i dalen, satte seg mellom knausene ved Bekken og stirret på vannhullet til Åslaug kom og hentet ham, da var det blitt lys og sølvskimrende natt.

- Har du grått? spurte hun.

- Nei, sa han. - Men det har du.

Hun tiet og satte seg ved siden av ham.

- Det var ikke din skyld, sa hun.

- Hva da? spurte han.

- Selv om Ingjald har vært her lenge, var det ingen som visste hvor han kom fra.

Gest tenkte seg om.

31

- Han kom hit etter at Einar ble drept, sa han.

- Nei, sa hun. - Han kom like før.

De så på hverandre og innså at ingen av dem husket.

Torstein sendte tolv mann inn i Hraundal. De fant Torhalle like ved vannskillet, og sårene viste seg å stemme med det Steinar hadde kalt Ingjalds beretning; de tok vitner på dem og førte ham ned til Jorva, der de haugla ham ved siden av forfedrene hans, på et lavt høydedrag mellom husene og sandslettene.

Samme kveld satte Gest et kors på grava. Tordis spurte hva det skulle være godt for. Han sa at det var av tre, som om det var en forklaring, og at han hadde skåret et mønster i det. Tordis gikk nærmere for å se på mønsteret, det var igjen disse buktende bordene som Torhalle hadde kalt ormebol, de slynget seg rundt et lite kors som ved nærmere ettersyn viste seg å være en plante, en blomst. Hun ristet på hodet og

gjentok at Jorva var et forbannelsens sted der hun hadde mistet fem av de barna hun hadde satt til verden, der hun hadde mistet mannen sin og livet sitt, snart ville hun miste også Gest og Åslaug, og det ville ikke være spor igjen etter noen av dem, hvor mange kors han enn satte i den nakne ura.

Gest ville spørre hvorfor hun da ikke hadde tatt imot tilbudet til Torstein om å bosette seg i Borgarfjorden. Men hun hadde allerede vendt ham ryggen og gitt seg i kast med bakkene opp mot gården. Men så snudde hun og ga seg til å stirre på ham. Gest skjønnte at hun så etter om han gråt, så han bestemte seg for å la være. Etter en stund senket hun blikket, kom ned igjen og la en hånd på skulderen hans, mumlet at det var et vakkert kors, altfor vakkert, la hun skurrende til, som da hun skrøt av ørnehodet med en falsk tone i stemmen.

Samme natt sto Gest opp og fjernet korset igjen, slo det

32

mot en stein og kastet bitene i elva. Nå går jeg og slår i stykker vannhjulet også, tenkte han, én gang for alle. Men det gjorde han ikke. Han klarte ikke å gjøre to vonde ting på én natt.

Torstein og de andre høvdingene i Borgarfjorden snakket en stund om å reise sak mot Styr på Alltinget. Men Styr bare fnyste av påfunnet.

- Det blir ikke regn hver gang himmelen er mørk, sa han, mannen som hadde så mange og mektige venner at han ikke trengte å bekymre seg for været, ikke minst Snorre gøde på Helgafell, Islands slueste og mest ubegripelige mann, Styr var svigerfaren hans, og den som har Snorre gøde på sin side, har lite å frykte. Det ble da heller aldri reist noen sak etter Torhalle. Og huskaren Ingjald kom heller ikke til syne igjen. Han var slukt av fjellene, eller havet, eller drept av Viga-Styr etter sin svikefulle gjerning. Og Gest tenkte at Forsete, guden for rettferdighet og fred, han var gått i oppløsning han også.

Men utpå sommeren fikk Torstein en bonde ved navn Torleik til å sette seg ned på Jorva for å ta seg av den ødelagte familien.

Torleik var av mager slekt og skrinn jord og eide lite eller ingenting, men han var en volund av en smed og dessuten struttende av en livskraft og et humør som først virket helt malplassert på den hjemsoekte gården. Tordis behandlet ham som hun i sin tid hadde behandlet Einar, som vond lukt, enda Torleik i løpet av de årene han fra nå av skulle drive Jorva kom til å øke besetningen og fortsette dyrkingsarbeidet som Torhalle ikke hadde rukket å fullføre; jamt og trutt drev han også fiske med båtene hans, sammen med

Gest og huskarene, han kom godt ut av det med de fleste, og brydde seg ikke om at Gest til å begynne med var tverr og innadvendt og ikke ville ha noe med ham å gjøre.

33

Verre var det med Tordis. Utpå høsten begynte hun å skranke alvorlig, og ved juletider la hun seg til sengs for aldri å stå opp igjen, hun spiste lite, snakket i usammenhengende og hatske vendinger og ble magrere og magrere ettersom vinteren slepte seg over landet. Torleik var kristen og var blitt døpt bare få år tidligere, den sommeren kristendommen ble vedtatt på Alltinget. Nå ble han ikke trett av å mase om at Tordis måtte søke styrke hos Gud og ikke la seg dra ned i denne jordiske verdens mørke.

- Det finnes ingen Gud, sa Tordis, - bare mennesker.

Så sa hun også at ettersom mannen hennes aldri hadde klart å komme seg levende vekk fra denne forbannede gården, så skulle heller ikke hun klare det, hun ville dø her.

Det var nå fem huskarer på Jorva, og to gamle koner som Torleik hadde hatt med seg, søstrene hans. De utførte det arbeidet Tordis tidligere hadde hatt hånd om, men uten å legge seg opp i styret av gården. Utpå våren ga Tordis nøklene til Åslaug og sa at fra nå av fikk hun ta ansvaret, trengte hun hjelp, kunne hun henvende seg til Torleik, han var en god mann.

- Eller du kan snakke med Gest.

- Gest? sa Åslaug. - Han er jo bare en unge?

- Nei, sa Tordis. - Gest er sterk. Han er sterkere enn oss alle.

Tre dager senere døde hun, noen sa av ren viljestyrke.

Hun hadde gått ut tidlig om morgenen og lagt seg i gresset på elvebredden. Telen var gått av marka. Det var svaner i himmelen. De haugla henne ved siden av Torhalle, og både de som mente hun hadde vært en skrøpelig stakkar og de som påsto at hun hadde sett en forbannelse i ørnehodet til Gest, snakket nå lavt om hvor rett de hadde fått i spådommene sine.

Gest sank ned i en frossen døs etter dette. Han så et hvitt

34

teppe bli trukket over myrlandet i dalen og trodde det var snø. Han vasset utover i denne snøen og oppdaget at den var et florlett tøystoff som løftet og senket seg i mild vind, et tøystoff som lå over moren så ansiktet hennes kunne avtegnes gjennom det og skinne som på en levende. Han ble overmannet av en gråt som lignet havet. Og da han senere i livet skulle fortelle om oppveksten sin, så husket han ikke noe fra disse årene, fra den tiden Torleik var på Jorva. Men han sluttet å gjøre grimaser, og det mente folk var et framskritt. Men

så sluttet han også å snakke, og det syntes folk var et tilbakeskritt, han nikket og ristet på hodet og ga fra seg små stønn som skulle uttrykke forakt eller sinne og brydde seg mindre enn noen gang om den kjeften han fikk av Åslaug.

Så sluttet han også å skjære i tre, som om kunsten forsvant med språket, og i ett sett så han moren sitte i et hjørne av eldhuset og pusle med noe for seg selv, noe hun ville skjule for ungene, mens hun sang lavt; da Gest var liten la hun hånden på hodet hans; da han ble større flyttet hun den ned på skulderen hans, og da hun lå og skulle dø hvilte den på kneet hans. Gest husket denne hånden. Senere var det den han måtte fortelle om, de slanke linjene, sener og muskler, de krumme, blekrosa neglene og de sirlige små arrene som avtegnet seg under den brune huden som alltid var varm.

Men det var noe han skulle huske enda bedre, og det var Åslaug som sa:

- Du er sterk. Det sa mor.

Eller: - Nå er det bare oss to.

Dette gjentok hun hver gang han forsøkte å lure seg unna arbeidet eller ville søke tilflukt i en drøm. Tre setninger som hadde omtrent den samme virkningen på ham, de klarte å uroe ham og holde ham våken, som insekter i mørke.

Da Torleik hadde vært på Jorva i godt og vel ett år, dukket 35

Viga-Styr opp igjen og forlangte som vanlig mat og husrom for seg og sine, Torleik skulle ikke få drive gården uten også å påta seg de forpliktelsene som heftet ved den.

Torleik gikk normalt ikke av veien for å si hva han mente, og opplot sin munn nå også, så han syntes det var småmannslig og æreløst av en høvding på Styr's størrelse å behandle en allerede ødelagt familie på denne måten. Men Styr viftet ham bare av, drakk det han ville, åt, sov og forsvant igjen. Det samme gjentok seg tre ganger i løpet av vinteren og våren. Så gikk det hele to år før de så noe mer til ham. Da var det blitt høst igjen, det var vått og kaldt, og Styr var på vei sørover mot Ferjebakke for å rydde opp i en hestekrangel mellom to av tingmennene hans.

Igjen var den yngste sønnen hans med, Onund, og han virket nå langt mer forvokst og skrålete enn Gest husket ham.

Han var fem år eldre enn Gest og kledd som en stormann, flørtet uhemmet med Åslaug, som stadig behandlet ham som luft, og ga inntrykk av å være konge over hele neset, mens Styr selv gikk i sin beskjedne brune kappe og bar helt enkle våpen, et kort sverd og en øks uten noen form for utsmykninger.

Torleik benyttet anledningen til nok en gang å ta opp spørsmålet om ikke høvdingen hadde tenkt å gi ungene en

kompensasjon for drapet på faren; Åslaug var snart gifteklar og satt der uten medgift, men særlig framholdt han behovet for å stagge guttungen, Gest, som ble mer og mer uregjerlig, merkelig og truende, for hvert år som gikk.

Gest hadde - som vanlig når Styr var der - lagt seg til å sove hos dyra i fjøset, nå ble han hentet, og høvdingen betraktet ham nøye, registrerte at han stadig var liten av vekst og også på alle andre måter gjorde et unnselig inntrykk, han stilte ham et spørsmål:

- Hva arbeider du med, gutt?

Gest svarte ikke. Han sto og myste inn i disse svarte og le-
36

vende vannøynene som han ikke kunne oppfatte som verken spottende eller vennlige. Torleik grep inn og sa at gutten for tida skar torv og at han var svært flink til det.

- Som til alt annet, føyde han til.

- En torvskjærer, sa Styr tenksomt og gjentok det noen ganger før han flyttet blikket over på Torleik og sa at verken han eller andre så ut til å ha noe å frykte av denne stakkaren.

- Men hvis det er så om å gjøre for deg, så kan jeg gi ham en grå sau som ikke trives i Bjarnarhavn og som det ikke vokser ull på; det er vel bare rett og rimelig at han får den i farsbot, men det er også alt han får.

Sønnen hans slo opp en hes latter, og også flere av mennene brummet fornøyd. Men Gest fortrakk stadig ikke en mine, heller ikke da Torleik spratt opp og gjorde enda et mislykket forsøk på å snakke høvdingen til rette, vendte bare selskapet ryggen og gikk rolig ut igjen, ikke tilbake til fjøset, men inn i marka der han fant Åslaug ved Bekken. De satt ved siden av hverandre og så på vannhjulet, det var is på det, usynlige flak som ble løftet langsomt fra overflaten og falt ned igjen som singlende glass. De snakket om at de måtte ta det inn før vinteren, og Åslaug spurte om Gest husket en av farens fortellinger om Guden Ty, denne krigens og rettferdighetens Gud, om den sterkestes rett, og han sa ja. Men Åslaug kunne ikke denne historien, og han måtte rette på henne, til han fikk en stadig mer beklemmende følelse av at hun snakket i ørska for å /a ham rette på henne, som når hun skulle ha ham til å holde seg våken, eller utføre et arbeid han forsøkte å lure seg unna, så han sa som før at nå trodde han ikke det fantes flere fortellinger, de måtte ta inn hjulet før isen knuste det.

De bar det mellom seg ned i fjøset, hengte det oppunder mønet som et redskap til bruk bare om sommeren, en gjenstand som våkner til live igjen når svanene kommer, og som da virker både fremmed og velkjent fordi de ikke har sett

den på så lang tid at de har glemt at de husker den. Så la de seg til å sove sammen med dyra. Men de ble vekket igjen av at noen sto og så på dem, det var moren.

- Hva er det? spurte Åslog.

- Jeg måtte bare se dere, sa hun og smilte som hun gjorde før Einar kom inn i verden og snudde opp ned på den. - Er det varmt under den fellen der?

- Ja, sa de og gjorde plass så hun kunne legge seg mellom dem.

Styr og følget hans dro videre neste morgen. Og den kvelden de var ventet tilbake til Jorva, satt Gest som vanlig i åsen sammen med sauene sine. Han hadde funnet fram kniven igjen, som han ikke hadde tatt i på flere år, hadde slipt den omhyggelig og kjente igjen varmen strømmen fra skaftet og inn i hånden, og fra hånden tilbake til skaftet, nå smidde han et fiskehode i enden av et økseskaft. Da så han plutselig blod på det lyse treverket. Han gransket hendene sine, men fant ikke noe sår, likevel fortsatte blodet å renne, dryppet fra fiskeøyet og ned i den våte snøen. Han kvad en vise som han trodde han hadde glemt, reiste seg og gikk ned til gården, fant Åslog i eldhuset og viste henne skaftet, spurte hva dette blodet kunne bety. Hun så på ham og smilte.

- Du snakker, sa hun og rev til seg økseskaftet, vendte på det og sa undrende: - Her er jo ingenting.

- Jeg ser det, sa Gest.

- Har du drømt også? spurte hun.

- Jeg drømmer bare det som *har* skjedd, sa Gest. - Om Einar og far. Det som har skjedd to ganger, kan skje igjen.